

HÍREINK 2008-4

VASKOS CSABAK (*LEUCISCUS SOUFFIA AGASSIZI*) TISZABECSNÉL

A vaskos csabak Heckelnek a Drávát közelebbi lelőhely nélkül említő, valamint Krieschnek a Vágra vonatkozó, meglehetősen bizonytalan adata alapján került be a magyar halfaunába. Később Vásárhelyi István Kárpátalja vizeiből gyűjtötte, Gyurkó István pedig a Felső-Tisza romániai mellékfolyóiból írta le. Harka Ákos és Sallai Zoltán Magyarország halfaunája című könyve szerint hazánk jelenlegi területéről eddig csupán egyetlen előfordulási adata ismert. A bizonyító példányt Sallai Zoltán 2004-ben fogta Tiszacsécsénél a Felső-Tiszából.

A 2007. október 16-án Tiszabecsnél (742,8-743 fkm) folytatott halfaunisztikai vizsgálatunk megerősítő adatot szolgáltatott a 3 évvel korábbi észlelés mellé. IUP-12-es típusú elektromos halászgépünkkel – más reofil fajok egyedei mellett – 2 fiatal, egynyaras vaskos csabakot is sikerült kiemelnünk az átlátszó, sekély vízből. Előkerülésük azt mutatja, valóban indokolt a faj hazai védettsége, hiszen lesodródó példányai alkalmanként eljutnak hozzánk.

Györe Károly

LEÁNYKONCÉR (*RUTILUS PIGUS VIRGO*) A BODROGBAN

A történelmi Bodrogek állapottfelmérése című projekt keretében 2007. november 1-én halfaunisztikai célú adatgyűjtést végeztünk a Bodrog folyó hazai szakaszán. Hajónkat Felsőberekkinél, a bal parti strandnál tettük vízre. A vízre szállást követően megkezdtük a halászatot és a vízfenéken, az elektromos halászgép anódjának hálójába egy ritkán megfigyelt halfaj akadt. A 9 cm körüli halat az alsó állású szája, fehéres szemgyűrűje, tiszta, sárgás színű páros és farkalatti úszói, valamint a hátúszójában megszámlolt 11 osztott sugár alapján leánykoncérnak határoztam.

A Bodrogból fogott fiatal leánykoncér (Sallai Zoltán felvétele)

A Bodrog Felsőberekkinél (Harka Ákos felvétele)

A halat a meghatározást és fotózást követően szabadon engedték.

Szlovákiai munkatársaktól szerzett információk alapján tudjuk, hogy a szlovákiai szakaszon többször előkerült már egy-egy példány. A fajt Harka Ákos és Sallai Zoltán Magyarország halfaunája című könyve ugyan a hazai Bodrogból is jelzi, de csak egy, a Magyar Horgász rekordlistáján szereplő, 1,9

kilogrammos bodorkaként közölt fotó revíziója alapján. A közvetlen bizonyíték csak most került elő. A halászatban Lontay László és ifj. Orcsik Tibor is közreműködött, akiknek ezúton is hálás köszönetet mondok.

Sallai Zoltán

SELYMES DURBINCS (*GYMNOCEPHALUS SCHRAETSER*) ÉS AMURGÉB (*PERCCOTTUS GLENII*) A HORTOBÁGY-BERETTYÓBÓL

A Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság megbízásából 2008. június 6-án a Hortobágy-Berettyón végeztünk halfaunisztikai célú monitorozást. A Villogó-csatorna torkolatától indultunk, a halászatot csónakból végeztük. A Villogó-csatorna torkolata alatt kb. 2 km-rel, az Ecsegfalva közigazgatási határában lévő bal parti sziget felett 150 méterrel, a vízfenéken egy adult selymes durbincst (*Gymnocephalus schraetser*) sikerült fognunk. A halat a fotózást követően szabadon engedték.

A halászat során egész nap szinte végig esett az eső, így ezúton is szeretnék köszönetet mondani ifj. Orcsik Tibornak, aki velem együtt végig kitartott a mostoha időjárás ellenére. Említést érdemel még, hogy két mintaszakason is sikerült amurgébet (*Perccottus glenii*) fognunk, amit korábban

Selymes durbincs a Hortobágy-Berettyóból
(Sallai Z. felvétele)

még nem észleltünk, valamint 3 mintaszakason fogtunk 1-1 domolykót (*Leuciscus cephalus*), ami korábban csak horgászok zsákmányából volt ismert, továbbá a Nagykunsági-főcsatorna torkolatánál több adult folyami géb (*Neogobius fluviatilis*) is előkerült.

Sallai Zoltán

HÍREINK 2008-3

SUJTÁSOS KÜSZ (*ALBURNOIDES BIPUNCTATUS*) A ZALA FOLYÓBÓL

A Natura 2000-es halfajok magyarországi elterjedésének felmérése kapcsán a Zala folyó hazai szakaszán több helyen is gyűjtöttünk adatokat. 2007. május 28-án Zalalövönél, a 86-os számú főút hídja alatt, a vízviasszatartó műtárgy alvizén egy adult sujtásos küszt (*Alburnoides bipunctatus*) sikerült fognunk. A halászatot vízben gázolva, egy kisteljesítményű akkumulátoros halászgéppel végeztük. A halat a meghatározást követően a helyszínen elengedtük. Korábban már több kutató is vizsgálta a folyót, de sujtásos küszt egyikük sem jelzett a Zala vízgyűjtőjéről. A kifogott egyed feltehetőleg az utóbbi évek rendszeres pisztrángtelepítéseivel, potyautasként került a Zalába.

Sallai Zoltán

TOVÁBB TERJED A TISZÁBAN A TARKA GÉB (*PROTERORHINUS MARMORATUS*)

Miután 2007 nyarán a Bodrog teljes hazai szakaszáról előkerült a tarka géb, feltételezhető

A tarka géb már a tiszaberceli komp fölött jár
(Harka Á. felvétele)

volt, hogy a Tiszában is följebb haladt, s a Bodrog torkolata fölött is jelen van. Azt is valószínűsíthető, hogy a terjedése itt kevésbé gyors, mint a lassú folyású Bodrogban, de erre vonatkozó konkrét adatokkal nem rendelkezünk. Feltevésünk igazolására 2007. augusztus 8-án gyűjtőutat szerveztünk a Tokaj fölötti Tiszaszakaszra. A faj kimutatásával elsőként Tiszakanyárnál (598-599 fkm) próbálkoztunk, majd a lejjebb eső dombrádi üdülőtelepnél (591-592 fkm), de eredménytelenül. Végül Tiszabercel

fölött, a Bel-főcsatorna torkolatánál (569-570 fkm) került elő egy adult példány, bizonyítva, hogy a tarka géb terjedése a Tiszában is folytatódik. Új lelőhelyünk mintegy 25 folyamkilométerrel esik feljebb a Bodrog torkolatától.

Harka Ákos, Szepesi Zsolt

A FOLYAMI GÉB (*NEOGOBIUS FLUVIATLIS*) MEGJELENÉSE A SAJÓBAN

A Natura 2000-es halfajok monitorozása során 2007. november 6-án a Sajó jobb parti zátonyán, 200 méterrel a kesznyéteni híd felett két adult folyami gébet sikerült fognunk elektromos halászgéppel. A folyami gébek a litorális zóna homokos fővenyéből kerültek elő. A faj hazai terjeszkedésével számos publikáció foglalkozik, nagy vonalakban a tiszai terjeszkedése is ismert, a Sajóból azonban eddig még nem került elő. Lelőhelyünk a Tiszától több mint 10 kilométerre esik, tehát a faj felhatolása a Sajóba megkezdődött, és várhatóan a jövőben tovább folytatódik.

*A Sajóból fogott folyami gébek egyike
(Sallai Z. felvétele)*

A Sajó Kesznyétennél (Harka Á. felvétele)

Egyelőre azonban – bár az országhatárig végighalásztuk a folyót – másutt nem talákoztunk vele. A faj további terjeszkedését célszerű lenne figyelemmel kísérni. A folyami gébek mellett 6 tarka gébet (*Proterorhinus marmoratus*) is fogtunk, ez azonban csak megerősítő adat, mert a fajt Harka és Szepesi már 2004-ben kimutatta a Sajónak erről a szakaszáról.

Sallai Zoltán

HÍREINK 2008-2

TISZAFÜREDI TANÁCSKOZÁS A TISZA HALAIRÓL

A Magyar Haltani Társaság – a tiszafüredi halas napok egyik programpontjaként – a Tisza-tó fővárosában tartotta 2008. évi előadójelentését, amelynek fő témája a tiszai halállomány helyzetének értékelése volt. A tanácskozáson a szakma más, jeles képviselői mellett jelen volt *dr. Pintér Károly*, az FVM osztályvezetője, a halászati ágazat irányítója, valamint *dr. Orosz Sándor*, aki a Haltermelők Országos Szövetsége ügyvezetőjeként és az Országgyűlés környezetvédelmi bizottságának alelnökéeként két oldalról is érintett e témában.

A tanácskozást *dr. Aradi Csaba* ökológus, a Tisza-tó kormánybiztosa nyitotta meg, kiemelve a Tiszán folyó ökológiai-természetvédelmi kutatások fontosságát. Ugyanezt hangsúlyozta bevezető előadásában *dr. Nagy Sándor Alex*, a Debreceni Egyetem Hidrobiológiai

A tanácskozás bevezető előadása (Jakab Tibor felvétele)

Tanszékének vezetője, aki halfaunánk hasznosítása vonatkozásában a természetvédelmi, halászati és horgászati érdekek összehangolását sürgette, aláhúzza, hogy minden hasznosítás feltétele a halak számára közegül szolgáló, megfelelő mennyiségű és minőségű víz biztosítása.

A partiumi *dr. Wilhelm Sándor* előadásából kitűnt, hogy a probléma nagyon is időszerű, mert a Felső-Tisza romániai vízgyűjtőjén jelenleg is számos veszélyforrás

fenyegeti a vízi élővilágot. Ezek közül legjelentősebbek a színesfémek bányászatával és feldolgozásával kapcsolatos tevékenységek, hiszen számos helyi példa jelzi a nehézfémekkel terhelt vizek faunájának degradálódását.

Ezt követően *Halasi-Kovács Béla* előbb azokat a változásokat vette számba előadásában, amelyek a Tisza-tó fölötti hazai Tisza-szakasz halfaunájában történtek az idők során, majd az Európai Unió által megkövetelt monitorozási feladatokról és a hazai vízminősítési rendszer korszerűsítésének szükségességéről szolt.

A záró előadásban *dr. Harka Ákos* közel 4 évtized kutatási tapasztalatai alapján mutatta be a Tisza-tó halállományát, külön elemezve a gazdaságilag legfontosabb halfajok állományváltozásait, amelyek alapján következtetni lehet az eljövendő állapotokra is.

A tanácskozás végkövetkeztetései közül kiemelhető, hogy a Tisza napjainkra lényegében kiheverte a 2000. évi cianidkatasztrófa következményeit, de a vizeink tisztaságáért, a fenyegető veszélyek elhárításáért még nagyon sokat kell tennünk, keresve az együttműködés lehetőségeit a szomszédos országokkal.

A Tisza-tóra nézve fontos tanulság, hogy ott nem alkalmazható sem a halastavakon, sem az állandó vizű tározókon szokásos halgazdálkodási gyakorlat. A túlnyomórészt időszakos vízborítású terület egyedi „bánásmódot” kíván, amelyez a folyamatosan végzett haltani kutatás, a halállomány mindenkori állapotának naprakész ismerete adhat alapot.

Ugyanakkor arra is felhívták a figyelmet a szakemberek, hogy a tározó biológiai értelemben öregedik, egyre kevésbé biztosít a halai számára megfelelő táplálkozó-, ívó- és telelőhelyeket. Áldozni kell tehát ezek megújítására, de ha a szükséges beavatkozások megtörténnek, a Tisza-tó még évtizedeken át sok örömet szerezhet a vizek és halak szerelmeseinek.

Tiszafüred önkormányzata örömmel adott helyet és támogatást a tanácskozás megrendezéséhez, hiszen a Tisza-tó vízminősége és halállománya a térség turizmusa szempontjából alapvető fontosságú. A rendezvény a város vezetői részéről is megkülönböztetett figyelmet kapott: *Pintér Erika* polgármester asszony, *Szűcs István* alpolgármester és *dr. Baranya Pál* jegyző végig jelen volt, s figyelemmel kísérte a tanácskozást.

MAGYAR BUCÓ (ZINGEL ZINGEL) A ZAGYVÁBAN

A magyar bucó zagyvabeli előfordulásáról elsőként Herman Ottó adott hírt. Közelebbi lelőhelyként A magyar halászat könyve címmel 1887-ben megjelent munkájában a folyó torkolat körüli szakaszt jelölte meg (p. 646.).

Vásárhelyi István A Zagyva halfaunája című, kéziratban ránk maradt dolgozatában – amely valószínűsíthetően az 1960-as évek elején keletkezett – a magyar és német bucó folyóbeli előfordulásáról a következők olvashatók: „Mind kettőt Herman, Vutskits és a Fauna Katalógus is felsorolja. Régebben általánosan el voltak terjedve. Ma azonban csak az Ujszász és Szolnok közötti szakaszon is ismerem őket.”

Az 1980-as évektől napjainkig több tanulmány is napvilágot látott a Zagyva halairól, bucókról azonban egyik sem tesz említést. Tiszabeli jelenlétük Szolnoknál ismert, ezért alkalmi megjelenésük a Zagyvában feltételezhető volt, de csak a torkolati szakaszon. Bizonyító példány azonban onnan sem került elő, ezért Harka és Sallai Magyarország halfaunája c., 2004-ben kiadott könyvében a bucófajok lelőhelyei között nem szerepel a Zagyva.

Meglepetésünkre azonban 2007. augusztus 29-én a torkolattól légvonalban is 40 kilométerre lévő Jászberénynél a fokozottan védett, 100.000 Ft eszmei értékű magyar bucónak egy gyönyörűen fejlett, 31 centiméteres példánya került elő.

Irreális lett volna azt feltételezni, hogy a folyóban csupán egyetlen magyar bucó él, ám ha több, akkor mások is észlelheték. S valóban, 2007 végén a horgászok beszámolóit tartalmazó fórumon

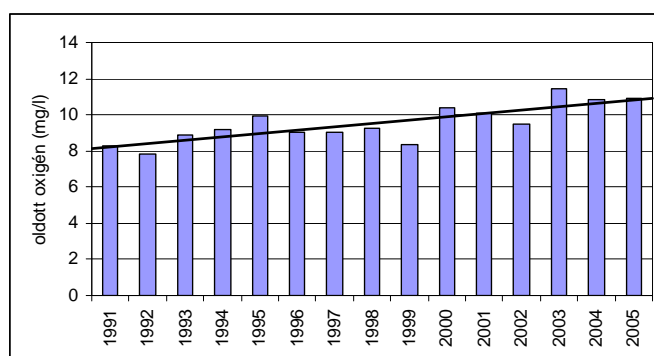
(www.haldorado.hu) két Zagyvára

vonatkozó fogási adatot is találtunk. Az egyiket közreadó Oldal Istvánnal sikerült kapcsolatba lépni, így megtudtuk, hogy 2007. október 30-án a jászberényi lelőhelytől alig néhány kilométerrel lejjebb fekvő Jászteleknél akadt horgára egy kb. 28 centiméteres példány. Szerencsére a hal szája szélébe akadt horgot könnyen ki tudta szabadítani, így azt komoly sérülés nélkül engedhette vissza élőhelyére.

Vízügyi értékelés szerint (ktvktvf.zoldhasosag.hu/menu/allapotjelentesek/KOTI-KTVF_Allapotertekeles_2006.pdf) a Zagyva vízminőségében lényeges változás nem történt az utóbbi években. Ám ha az oldott oxigén koncentrációjának 1991-től 2005-ig terjedően rendelkezésünkre álló adataihoz trendvonalat illesztünk, határozott javulás látszik a folyó Jászberény alatti szakaszán.

Magyar bucó a Zagyva jászberényi szakaszáról
(Harka A. felvétele)

Az oxigéntartalom növekedésével egyidejűleg tapasztalható volt néhány veszélyes szennyezőanyag mennyiségének a csökkenése is, ezért feltételezhető, hogy a faj visszatérése mégiscsak a vízminőség javulásának köszönhető. A fogások alapján mindenesetre úgy tűnik, hogy a magyar bucó – ha még ritkaságszámba megy is – újra jelen van a Zagyva Jászberény alatti szakaszán, amelynek vízminősége a Tarna hígító hatása következtében lényegesen kedvezőbb, mint a felső részeké.

Szepesi Zsolt, Harka Ákos

A TISZAI INGOLA (*EUDONTOMYZON DANFORDI*) ÚJABB LELŐHELYEI A TISZÁBAN

Úgy tűnik, hogy a tiszai ingola jelenbeli előfordulását még mindig nem ismerjük kellőképpen a hazai Tisza-szakaszon. Első, 1990-ből származó adatát egy halásztól kapott információ alapján Harka jelezte Tiszabecsről, 2000-ben Sallai és Györe fogott bizonyító példányokat Tivadarnál, 2006-ban pedig a Kisar alatti folyószakaszcól mutatta ki a lárváját Jakab és Harka.

Kifejlett tiszai ingola (Harka Á. felvétele)

Legújabb lelőhelyeire 2007. szeptember 29-én találtunk rá a Tisza nagyvarsányi és gyürei szakaszán, amelyek a folyás irányában lefelé mintegy 25 km távolságra esnek az eddig legalsóként nyilvántartott Kisar alatti lelőhelytől.

A 7 kilowattos elektromos mintavevővel végzett faunisztikai vizsgálat során két adult tiszai ingolát fogtunk. A nagyvarsányi példány egy homokpadról került elő, ahol a víz kb. 60 cm mély volt,

és lassan áramlott. A lelőhely pontos EOV-koordinátái: 893767, 319712. A gyürei példányt egy természetes magaspart mellől, homokos-iszapos aljzatú élőhelyről fogtuk. A vízmélység itt 1,5 méter volt, a víz sebessége közepes. A lelőhely EOV-koordinátái: 890220, 321311. Érdemes lenne a jövőben alaposabban megvizsgálni a Vásárosnamény és Záhony közötti teljes Tisza-szakaszt, mert a fajnak további lelőhelyei lehetnek itt.

Halasi-Kovács Béla, Antal László

AMURGÉB (*PERCCOTTUS GLENII*) A BALATONNÁL

A Magyarországon 1997-ben kimutatott amurgéb napjainkig csak a Tisza vízrendszeréből volt ismert, Erős és munkatársai azonban 2008. április 22-én a Balaton vízgyűjtőjén megtalálták a faj első dunántúli példányát (cikkük a Halászat jelen számában olvasható.) A hal a Marót-völgyi-csatorna középső, közigazgatásilag Nemesvidhez tartozó, Kisvidnél húzódó szakaszán került elő, amely légvonalban kb. 21 km távolságra esik a Balatontól.

Nászruhás hím amurgéb (Harka Á. felvétele)

2008. június 25-én a Marót-völgyi-csatorna főnyedi szakaszán halászva a fajnak egy újabb adult példányára találtunk. Ez a lelőhely mintegy 8 km távolságra van a Balatontól, EOV-koordinátái: X 513427,1411, Y 144704,0447. Kísérő fajai a nagy dominanciájú lápi póc (*Umbra krameri*), valamint a vágócsík (*Cobitis elongatoides*), a réticsík (*Misgurnus fossilis*) és a csuka (*Esox lucius*).

Általános tapasztalat, hogy azokon az élőhelyeken, ahol az amurgéb megjelenik, a lápi póc visszaszorul, vagy akár el is tűnhet. Sajnos nem ismert olyan módszer, amellyel a baj megelőzhető lenne, de a folyamat időbeli lefutását és a bekövetkező változásokat figyelni kell.

Harka Ákos, Megyer Csaba, Bereczki Csaba

HÍREINK 2008-1

SIKERES KONFERENCIA

A Magyar Haltani Társaság 2007. szeptember 14-15-én a Debreceni Egyetemen rendezte meg a II. Magyar Haltani Konferenciát. A rendezvényen elsősorban faunisztikai, ökológiai, populációbiológiai témájú előadások szerepeltek, de hallhattunk a halászat jogi szabályozásának megoldatlan kérdéseiről is. Minden előadást megbeszélés, értékelés, vita követett, így a rendezvény sikeres fórumává vált a természetsvízi haltani kutatásoknak.

SZILVAORRÚ KESZEG (*VIMBA VIMBA*) AZ EGER-PATAKBAN

A szilvaorrú keszeg eredetileg a felsős tengeröblök folyóvizekbe föl-vándorló hala volt, amelynek az idők folyamán állandóan édesvízben élő populációi is kialakultak. A magyarországi állományok ez utóbbi csoportba tartoznak. Áramlásokkedvelő faj, amely a

Fiatal szilvaorrú keszeg (Harka Á. felvétele)

közepes méretű és nagyobb folyók paduczónájától a torkolatig bárhol előfordulhat. Nagyobb állományai rendszerint a márnazóna alsó és a dévérzóna felső határán alakulnak ki, de ez folyónként változhat. A kis folyókban és mellékpatakokban rendszerint csak a befogadó folyóban élő állomány felúszó ivadécai fordulnak elő.

A duzzasztás miatt lelassult folyószakaszokat nem kedveli a szilvaorrú keszeg, így érthető, hogy a Tisza-tó területére eső Tisza-szakaszcsoportról már évtizedek óta nem került elő. Éppen ezért jelentett meglepetést, hogy a Tisza-tóba torkolló Eger-patak Borsodivánka feletti alsó szakaszáról 2007. július 27-én a fajnak egy másodnyarasra becsült fiatal példánya került elő. Feltehetőleg egy áradással a Tisza-tó területére sodródott ivadék keresett magának élőhelyet a sóderes medrű, megfelelő sodrással rendelkező patakszakaszon.

Szepesi Zsolt, Harka Ákos